

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. אסור ללוות ... דינר של זהב בדינר של זהב.....1
- ב. הפורט סלע ממעות מעשר שני .. בשקל כסף בשקל מעות.....2
- ג. אין מטבע נעשה חליפין ... משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא.....4
- ד. כיצד מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף כיון שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא ... נתחייב גברא ... כמות שהוא.....5
- ה. היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה6

דף מה.

א. אסור ללוות ... דינר של זהב בדינר של זהב

אסור מדרבנן¹ ללוות² חפץ או מוצר, או אפילו מטבע שאינו מטבע שמשתמשים בו בתדירות במקום זה, על מנת שיוחזר חפץ אחר הדומה לו, כגון³ להלות מטבע זהב על מנת שיוחזר מטבע כדוגמתו. ודבר זה נקרא בחז"ל "הלואת סאה בסאה" דהיינו שמלוה לו סאה (מידה מסוימת) של חיטים כדי שיחזיר לו סאה של חיטים.

ואפילו לא קצב לו זמן לפרעון. אסרוהו שמא יתייקר החפץ בינתיים⁴ ונמצא שנותן לו יותר ממה שהלוהו ונראה כריבית,

ואם עבר ולוה, ונתייקרו, נותן לו לפי הערך שהיו שוים בשעת הלוואה, ואם הוזלו נותן לו הסאה שהלוהו.

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד קסב א

² אבל אם הוא בדרך מתנה כגון במתנה ע"מ להחזיר מותר (דעת רבית סי' קסב סעי' א אות ג)

³ דינר זהב בזמן הגמרא לא היה חריף לצאת כשל כסף ולכן נחשב סאב בסאה כיון ששומתו היתה לפי דינר כסף, וכל שכן בימינו שאינו כלל מטבע ואין סוחרים על ידו.

⁴ ועיין בשו"ע הרב הל' ריבית סעי' לב שאפילו לשעה קלה אסרוהו שמא יתייקר בינתיים

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

אמנם אם⁵ הוא בהשאלה דהיינו שמחזיר את אותו החפץ שהשתמש בו, מותר. אפילו אם התייקר בינתים.

לפיכך אסור להלוות מטבע שאינו יוצא באותה מדינה כנגד אותו מטבע, כגון להלוות שקלים תמורת שקלים בחו"ל, או יורו כנגד יורו בארץ, שהרי מטבע זה כפירות, ויש לחשוש שמא יתייקר ולפיכך דינו כסאה בסאה ומותר רק באופנים שהתירו חז"ל כמבואר בהערה⁶.

י"א⁷ שהדולר האמריקאי בזמננו בא"י, דינו כמטבע היוצא, וכמטבע עובר לסוחר, ולפיכך מותר ללוות בדולרים על מנת להחזיר בדולרים, וי"א⁸ שכיון שאינו עובר לסוחר בכל מקום, וצריך בדרך כלל לפרטו אצל שולחני (פרטן) אין דינו כמטבע העובר לסוחר, וממילא דינו כפירות וצריך את כל פרטי ההיתר הנדרשים לסאה בסאה, ולכתחילה ראוי להחמיר כדיעה זו.

ואם לזה באופן המותר, כגון שהיה ללוה דולר⁹ אחד בביתו, ורוצה עתה לפרוע בשקלים לפי השווי בעת הפרעון, יש מתירים¹⁰.

ב. הפורט סלע ממעזת מעשר שני .. בשקל כסף בשקל מעזת

⁵ שו"ע ונו"כ שם

⁶ והתירו חז"ל הלואת סאה בסאה בשלושה אופנים (כמבואר בשו"ע ונו"כ שם, ג)

1. אם עשהו דמים דהיינו שקבעו בזמן ההלואה את החוב לפרעון בכסף לפי ערך החפץ עכשיו ואפילו אם יתייקר עד הפרעון יתן לו אותו הסכום שקבעו עכשיו ואז מותר להחזיר לו את הפרעון אפילו באותו מוצר לפי הערך הקצוב בזמן הפרעון.
2. וכן אם יש לו מעט מאותו המין, אפילו אם אינו נגיש כעת כגון שאין המפתח למקום שבו נמצא אותו המין בידו, מותר ללוות עליו כמה שאין לפרוע סאה בסאה.
3. וכן התירו אם היה לאותו מין שער בשוק, קבוע וידוע לשניהם, כלומר שניתן להשיגו בחניות במהיר קבוע אע"פ שלא ידעו בכמה ואז מותר ללוות סאה בסאה וזה קראוהו חז"ל יצא השער. ולפיכך י"א שהדולר בא"י מותר להלוותו כמטבע, כיון שיש לו שער קבוע ועיין בשבט הלוי ח"ג סי' קמ אבל דעת הרבה פוסקים (עיין ברית יהודה פי"ג סעי' ט וקיצור דיני רבית לגר"מ שטרנבוך פ"ד סעי' ה) שאינו נחשב יצא השער כיון ששערו משתנה כל שעות היום במסחר בין הבנקים.

⁷ אגרות משה יו"ד ל"ג סי' לו ועיין בברית יהודה עיקרי דינים פי"ג הע' ט שהביא עוד דעות המתירות ועיין מנחת שלמה סי' כז אות ג

⁸ קיצור דיני רבית לגר"מ שטרנבוך פ"ג בעי' ב הביא את שתי הדעות ועיין פ"ד סעי' ו שכתב שיש להחמיר בהלואה ועיין בברית יהודה פי"ה דין ה בס"ק טו

⁹ ועיין בברית יהודה עיקרי דינים פי"ג ס"ק י דמטבע של סנט (Cent / Penny) דיים (Dime) וכדומה כיון שאינו יוצא כלל לא אצל השולחני ולא אצל הבנקים בא"י אין לו ערך ולא חשיב כיש לו מטבע,

¹⁰ עיין דעת ריבית שם אות ט ע"פ דברי השו"ע הרב סעי' ל שבלוה סאה בסאה באופן המותר מותר להחזיר בשעת פירעון כשווי של עכשיו אע"ג שבינתים נתייקרו הפירות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הפורט סלע¹¹ של כסף¹² ממועות מעשר שני בין בירושלים¹³ בין חוץ לירושלים ורוצה לפורטן על המעות של נחשת לא יצרפנה כולה במעות נחשת, שמכיון¹⁴ שכסף חשוב יותר מנחשת לא התירו לחללה כולה על הנחשת אלא בשקל מעות כסף¹⁵ ובשקל מעות נחשת, כלומר ישיר עכ"פ חציה כסף ואח"כ כשיצטרך עוד פעם לחלל בירושלים יחללנה עוד הפעם, ואם¹⁶ יש לו מאה סלעים יחלל מכל א' חציו וי"א שיכול לחלל חמשים מהם וישאיר חמשים בכסף.

וחוץ לירושלים אסור לחלל כל הפרוטות על הסלע אלא על חצי סלע וחציו ישאיר פרוטות¹⁷.

ואם יש ל¹⁸ הרבה פרוטות מספיק שבסלע א' ישאיר חציו ויהשאר יחללם כולם על סלעים וי"א¹⁹ דמותם לפרוט הכל בין פרוטות על סלע חוץ לירושלים ובין סלע על פרוטות בירושלים

בדיעבד אם חילל הכל, מחולל²⁰.

דף מה:

¹¹ רמב"ם הלכות מעשר שני ונמע רבעי פרק ה הלכה יד

¹² כסף משנה ור"י קורקוס לפ"ד רבנו וחזו"א דמאי סי' ג' סק"ב

¹³ דאע"ג דאין מחללין בירושלים אלא על פירות כדלקמן פ"ז ה"ג מ"מ על פרוטות נחשת מחללין שא"א לקנות פירות בסלעים של כסף רק בפרוטות והוי צורך הפירות. כמבואר בתוס' כאן ד"ה השתא וכ"כ שאר הראשונים ועיי' בח"י הרשב"א.

¹⁴ ראב"ד עדיות פ"א מ"ט וכ"כ רדב"ז וכ"נ שזה טעם רבנו ולכן סתם ולא כתב שום טעם לא כאן ולא בפיה"מ וברש"י וכן הסכים הר"ש בפ"ב דמע"ש ע"פ הירושלמי דהטעם שאסור להחליף כל הסלע על מעות בירושלים שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולם ויפקיד בעיר עד רגל אחר והפרוטות מתעפשות ואם יחזור ויחליפם בסלעים נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומע"ש נפסד ועוד דחיישי' שמא יולו פרוטות וברדב"ז סיים גם טעם רש"י

¹⁵ ואף על גב דאין מחללין כסף על כסף אפי' מדוחק כמבואר פ"ד ה"ז כאן אנב שצריך לחלל חציו על נחשת התירו גם חציו השני על הכסף. חזו"א דמאי סי' ג' סק"ב ועיי' בשנו"א

¹⁶ עיי' תוס' חרשים שעשה מחלוקת בזה בין רש"י לרבנו וצ"ע

¹⁷ והטעם שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם יהא צריך מיד פרוטות לקנות צרכי סעודה ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות ונמצא מע"ש נפסד ועוד דכשיבא לירושלים יצטרך לפרוטות ושמא עד שימצא מי שיפרוט לו יצטרך לקנות לו משהו בפרוטה לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט. ראב"ד עדיות פ"א מ"ט

¹⁸ עה"ש

¹⁹ תוס' דב"ה לקולא וכ"ד הרשב"א שם וכ"ד הגר"א בשנו"א.

²⁰ תוס' רבינו פריץ כאן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובהטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ג. אין מטבע נעשה חליפין ... משום דדעתיה אצורתא

וצורתא עבידא דבטלא

כבר התבאר לעיל דף מד. שכל דבר נקנה²¹ וקונה בחליפין בשווים, בין קרקע ובין מטלטלין, חוץ ממטבע שאינו קונה ואינו נקנה בתורת חליפין, שאינו מקח אלא דמים²², ולכן המושך המטבע אינו אלא כמי שנתן דמי המקח, ודינו כקנין כסף, אבל לא בתורת קנין חליפין.

ולכן מטבעות של כסף או של זהב או של נחשת דינם כדמים כנגד שאר המטלטלין, שאינו קונה אלא למי שפרע²³. והנותן מטבעות תמורת מטלטלים, אף על פי שמשך האחד המטבעות לא קנה השני המטלטלין.

וכן המקנה²⁴ מעות בתורת חליפין תמורת מטלטלין, אפילו מייחד מעות מסוימים ומשך האחד המטלטלין, אין המעות נקנים לשני בתורת חליפין, וממילא לא קנה זה המטלטלין שמשך²⁵.

²¹ שו"ע שם א, ג, י.

²² שקנין בתורת חליפין הוא מדין מקח והוא דבר המסוים, שמייוחד זה חליפי זה, ולכן כשמשך האחד בשל חבירו קונה חבירו בשלו, אבל מטבע אינו מקח אלא דמים, ולכן המושך המטבע אינו אלא כמי שנתן דמי המקח, ודינו כקנין כסף, אבל לא בתורת קנין חליפין. וכן אינו נקנה בחליפין, שהמושך בחפץ נתחייב אמנם חבירו בדמי המקח, אבל אין הקנין חל על המטבע שיהא חייב לתת לו אותן דמים, ואפילו ייחד לו מעות מסוימים בחליפי המקח, אינם נקנים למוכר אלא תמורת התחייבות.

²³ ואף על פי שנתן המעות בתורת חליפין, לא גרע מסתם מעות, ונראה דעכ"פ דין מי שפרע יש כאן. פתח חושן שם הערה מז

²⁴ רמ"א שם ג

²⁵ ובטור כתב הטעם דכיון שיחד המעות ואם אבדו או נגנבו אין בעל המעות חייב באחריותו, לא סמכא דעתיה דבעל המקח עד שיגיעו מעות לידו, והקשה בפרישה הרי בנמרא אמרו טעם אחר להא דאין מטבע נקנה בחליפין, משום דדעתיה אצורתא דעבידא דבטלא, ותירץ דהטור לא בא לתת טעם חדש, אלא בא לומר שכשמיחד מעות בתורת חליפין, הרי מיד כשמשך זה המטלטלין נפטר בעל המעות מאחריותו, ואף אם אבדו אינו חייב לתת מעות אחרים, וזה כונת הטור דכיון דצורתא עבידא דבטלא ושכיחא דבטלה, ואין בעל המעות מתחייב לתת מעות אחרים לא סמכא דעתיה עד שיגיעו מעות לידו, אבל במחליף חפץ תמורת חפץ, אף על פי שאם נגנב או אבד אינו חייב לתת חפץ אחר, דגניבה ואבידה לא שכיח, ומשום השש זה אינו מקפיד שלא להקנות עד שיגיע החליפין לידו, אבל כשמושך בתורת דמים, הרי גם אם תבטל הצורה יתחייב לתת לו מעות אחרים, שפיר קונה במשיכה וזה נתחייב בדמיו. וכן כתב בסמ"ע סק"ז. והב"ח לא ניהא ליה בסברת הדרישה דביטול צורה מילתא דשכיחא, וכתב טעם אחר, דחליפי חפץ בחפץ ריבתה תורה על התמורה לקיים כל דבר, אבל מטבע שאינו נקנה בחליפין לא קנה גם המטלטלין. וכתב המ"ז שיש קנין בתורת מכירה שהתמורה היא חיוב על האדם, ויש קנין בתורת חליפין שהחיוב הוא על החפץ ולא על האדם כלל, ולכן

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטלי' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כשם שאינן²⁶ מטבע קונה ומקנה בחליפין לגבי מטלטלין, כך אין תורת חליפין למטבע במטבע,

ובזמננו 27 לא מצינו חילוקים אלו בין סוגי המטבעות, וכולם שווים זה לזה, וגם שטרות כסף דינם כמטבע ואינם קונים ונקנים בחליפין, גם לא זה לעומת זה.

ד. כיצד מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף

כיון שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא ...

נתחייב גברא ... נמות שהוא

המוכר חפץ בקנין גמור שלא בתורת חליפין, או במקום שאינו קונה בחליפין כגון מעות ופירות, והבטיח לתת לו חפץ אחר כדמי המקח, נתחייב ליתן לו החפץ²⁸.

וכבר התבאר לעיל שם בזמן²⁹ הגמרא היו ג' מיני מטבעות שאינם שווים בחריפותם, שהכסף היה יותר חריף לצאת בהוצאה מן הנחושת, כלומר שמתקבל בכל מקום יותר מהנחושת בתור ממטבע, והנחושת יותר חריף

במעות דצורה עבדא דבטלה, לא שייך לחול חיוב על מעות, וכיון שמוכר בתורת חליפין ורוצה להפוך החיוב על המעות, לא סמכא דעתיה ולא קנה, אבל בחפץ לא איכפת ליה שיחול החיוב על החפץ ובקצה"ח סק"ב הוסיף ביאור בדברי המ"ז בדעת הטור שבתורת דמים חל חיוב על גופו, ואף אם אין לו מתחייב ליתן תמורתו, אבל כשמייחד התמורה הרי אינו רוצה להתחייב בגופו, אלא במה שמייחד, וזה אינו חיוב. ובתורת חליפין שיחול על גוף המעות, הרי אמרו שמטבע אינה נקנה בחליפין, עיין שם, ועיין בנה"מ סק"ו דברי משפט ובחזו"א חו"מ ליקוטים סימן ט סק"ו,

²⁶ שו"ע סימן רג סעיפים ד, ה, ו וז.

²⁷ ועי' ברית יהודה פרק יח בדין טבעא ופירא לענין רבית. עי' פת"ש סק"א בשם שו"ת חת"ס, ונראה שבזמננו לכו"ע יש להם דין מטבע ואינו קונה ואינו נקנה בקנין חליפין, וקונה בתורת מכר ככסף. פתחי חושן שם הערה מט

²⁸ חידושי רעק"א סימן קצה סעיף ב, וכ"כ בנה"מ סימן לט סק"ז, ולא מתורת קנין אלא מדין חיוב כמתחייב עצמו, וכמ"ש כאן בגמ' נתחייב גברא, וכ"כ בשם הנ"י שאם אמר לו ליתן כור חטים תמורת החפץ חייב ליתן לו כור חטים דוקא (עי' דברי משפט סימן רג סעיף ה), ובסימן רג סק"ז במ"ש בשו"ע שם סעיף ה שנתחייב ליתן לו כמו שפסק עמו, כתב הנה"מ שאפילו נתחייב בדשלב"ל מהני, וכ"כ שם בשם מחנה אפרים ה' דשלב"ל, ועי' חזו"א חו"מ ליקוטים סימן ט ובאהע"ז סימן מד. ועי' ספר ברית יהודה פרק טז סעיף יא בדין התנה לשלם לו פירות והוקרו. ונראה שבזמננו בא"י אם התנו שישלם לו לפי ערך הדולר בשער יציג, כפי שכתבתי שם שבשער המטבע הרשמי אין בו משום רבית, הי"ג מותר וחייב לשלם לו אפילו עלה שער הדולר, ולאידך גיסא אם ירד שער הדולר אינו משלם לו אלא כפי שער הרשמי. פתחי חושן חלק ח פרק ג הערה ע

²⁹ שו"ע סימן רג סעיפים ד, ה, ו וז.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מן הזהב, וכל שהוא יותר חריף מחבירו נחשב החריף כמטבע והאינו חריף כמטלטלין, ולכן אם משך האחד זהב, ע"ד שישלם כסף, ה"ז כמשך מטלטלין לשלם במטבע, וקנה את הזהב וזה נתחייב לשלם הכסף.

אבל המושך הכסף ה"ז כמושך מעות, ואינו קונה אלא למי שפרע, ונחלקו הפוסקים בדין נחשת לגבי זהב שיש אומרים שדין הנחשת כמטבע והזהב כמטלטלין, כיון שהנחשת חריף יותר, ויש אומרים להיפך כיון שהזהב חשוב יותר.

אין דין מטבע³⁰ לענין חליפין אלא מטבע היוצא בהוצאה באותה מדינה, אבל אם אינם יוצאים בהוצאה אלא מחליפין אותם למטבע אחרת³¹, וכן מטבע שפסלתו מלכות, הרי הם כשאר מטלטלין לענין קנין חליפין, ודינם שאם משך את המטבע נתחייב לו מיד בסכום שכנגדו או שקנה מטבעות אחרים שאינם יוצאים באותה מדינה כנגדו. ויש אומרים³² שאפילו מטבע היוצאת בהוצאה אבל אינה יוצאת להדיא דינה כמטלטלין.

ה. היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

הפודה מעשרו³³ לעצמו הרי זה מוסיף עליו חומש, אם היה שוה ד' נותן חמשה, שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו. אבל אם פודה לאחר א"צ להוסיף חומש בין שהפירות של אחר ובין שהמעות של אחר, ומותר³⁴ לפדות מע"ש על מעות של חברו בין כשהפודה בעל המעות ובין כשהפודה בעל הפירות וא"צ להוסיף חומש ובלבד שיתנו רשות זה לזה

³⁰ שו"ע ונו"כ רג ד ה ח

³¹ ועיין ברית יהודה שם שנראה שמטבע של מדינה אחרת דינה כפירא לענין רבית, וה"ה לענין קנין חליפין קונים ונקנים, וכ"כ במשפ"ש סימן רג סעיף ה.

³² רמ"א שם, ובביאור הנר"א כתב שט"ם הוא וצ"ל שנקרא מטלטלין לגבי מעות היפות, עיין שם.

³³ רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ה הלכה א ד י

³⁴ חזו"א מעשרות סי' ז' סק"ג ובקו' ה' תרו"מ שהדפים ר"ז שפירא ז"ל ואם מינהו שליח מהני מדין זכוי ולפי"ז לכאוי אף אם אין המטבע בעולם. דרך אמונה בציון ההלכה ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מותר להערים³⁵ על פדיון מעשרו, לחלל ע"י אחר כדי שלא יצטרך להוסיף חומש, כיצד אומר לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי הא לך את המעות האלו ופדה לך בהן המעשר כדי שלא יוסיף חומש, ויקנה לו את המעות במשיכה או אנב קרקע אבל בחליפין אין יכול להקנות המעות שאין מטבע נקנה בחליפין.

וכן באופן שאין יכול להקנות המעות כגון³⁶ שאין המעות בידו אלא בביתו ואין לו קרקע להקנות המעות אנב קרקע או שחושש שאם יטול את המעות לא ירצה להחזיר לו אח"כ מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו³⁷, והמקבל יקרא עליהן שם מע"ש. ואח"כ יחללם הנותן. ואומר הנותן הרי הפירות האלו מחוללין על מעות³⁸ שבבית³⁹, שא"צ שיהו המעות והפירות במקום אחד.

אבל אם אפשר להקנות את המעות יותר טוב שיקנה לו את המעות דניכר טפי שהוא איש נכרי ומחלל מע"ש של חברו, כמו שיתבאר להלן דף מו. בעזה"ת.

³⁵ ויליף לה בירושלמי מע"ש פ"ד ה"ג מדכתיב בה ברכה שנא' כי ברך יברכך ה' אלקיך שמותר להערים ולפדותו בלא חומש

³⁶ גיטין ס"ה א' וב"כ המאירי שם וכל הראשונים.

³⁷ דכיון דקי"ל מע"ש ממון גבוה א"א ליתן אחר שכבר קרא עליהן שם מע"ש

³⁸ לפ"ד רבנו לעיל פ"ד ה"ב שיכול לחלל פירות על פירות יכול לומר על פירות שיש לי בבית. עיין רדב"ז וכו"ה בתוספתא דמע"ש פ"ד ה"ב

³⁹ שאם היו לו במקומו את המעות מוטב שיתן את המעות לחברו כמבואר להלן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

